

წერილი რედაქციას

ს ი ნ ა მ დ ვ ი ლ ი ს
ღამახინჯავის წინააღმდეგ

თბილისი „საბჭოთა ხელმოწევის“ საბჭოთა-საზოგადოებრივი მასალის —
„აღმოსავლეთის უბნის“ რედაქციის, პედაგოგებისა და სხვა
ოსტრახის პიკეტა პრეზიდიუმის — შესახებ

ქრწნალ „საბჭოთა ხელმოწევის“ 1958 წლის მე-8 ნომერში დაბეჭდილია ბორის კანდელაკის წერილი „შოთა რუსთაველის პორტრეტი იერუსალიმის ქუარის მონასტრის კედლის მხატვრობიდან“ და პროფ. სარგის კაკაბაძის წერილი „ისტორიულ პირთა სურათები იმავე მონასტრის კედლის მხატვრობიდან“. ამ წერილებს დართული აქვს რეპროდუქციები პორტრეტებიდან, რომლებიც ამოღებულია საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნ. ინსტიტუტის A-1767 ხელნაწერი კრებულიდან. ბოლო საერთო სათაურად წამძღვარებული აქვს შემდეგი სიტყვები: „აღმოჩენილია შოთა რუსთაველის, პეტრე იბერის და სხვა ისტორიულ პირთა პორტრეტები“.

თვით ფაქტი ამ სურათების ქრწნალში გამოქვეყნებისა ფართო საზოგადოების საყურადღებოდ — მისასალმებელია. მაგრამ პუბლიკაციას თან ახლავს ზოგი ისეთი რამ, რაც ყალბ წარმოდგენას ქმნის საქმის ნამდვილი ვითარების შესახებ:

1. სინამდვილეს არ შეეფერება სენსაციური სათაური ხსენებული სურათების ახლად „აღმოჩენის“ შესახებ. ნიკო ჩუბინაშვილის ხელნაწერი და სურათები, რომლებიც მას ერთვის, დიდი ხანია ცნობილია: მათ იცნობდა უკვე პროფ. ალ. ცაგარელი, რომელმაც გამოაქვეყნა ნ. ჩუბინაშვილის ხელნაწერი ტექსტი. ცაგარლის მასალის მიხედვით არის შესრულებული ნ. თარხნიშვილის მიერ შ. რუსთაველის ქანდაკება, რომლის სურათი გამოქვეყნებული აქვთ დ. კარიკაშვილს („ვეფხისტყაოსნის 1920 წლის გამოცემაში“) და თვით სარგ. კაკაბაძეს („ვეფხისტყაოსნის“ 1927 წლის გამოცემაში). საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობის (A კოლექცია) V ტომში, რომელიც 1955 წ. გამოიცა (შემდგენელი ლილი ქუთათელაძე). აღწერილია როგორც ნ. ჩუბინაშვილის ხელნაწერი, ისე სურათებიც, კერძოდ შ. რუსთაველის სურათიც (იხ. გვ. 248).

ბ. კანდელაკი სარგებლობს ამ წიგნით. მას სიტყვაახიყუით აქვს გადმოწერილი იქიდან მთელი წინადადება იმის შესახებ, თუ სად და როდის უნდა იყოს შესრულებული ნახატები: „კრებულს თან ერთვის ქუარის მონასტრის კედლის მხატვრობა. შესრულებული, ალბათ, პეტერბურგში იერუსალიმიდან ჩამოტანილი ჩანახატებისა და ნიკოლოზ ჩუბინაშვილის აღნიშნული ნაშრომის მიხედვით“. მაგრამ ამ აზრს თავისად ასაღებს, წყაროს მოუხსენებლად. ამ წყაროში კი იკითხება: „კრებულს

ერთვის ქუარის მონასტრის კედლის მხატვრობა, რაც შესრულებული უნდა იყოს პეტერბურგში ჩანახატებისა და ნ. ჩუბინაშვილის შემოთ დასახელებული აღწერის მიხედვით. თვითველ პორტრეტს აქვს წარწერა რუსულ ენაზე“.

ამგვარად, ბ. კანდელაკის სიტყვები შ. რუსთაველის პორტრეტის შესახებ: — „ახლა აღმოჩენდა ამ პორტრეტის ასლი“, „ამ პორტრეტის პირი ახლახანს ხელნაწერების გადათვლიერების დროს საბედნიეროდ მე შემხვდა“ — სინამდვილეს ამახინჯებს. შეიძლება თქმულიყო მხოლოდ, რომ რუსთაველის პორტრეტის ჩანახატი ახლა პირველად ქვეყნდება.

2. დანარჩენ ისტორიულ პირთა პორტრეტები, რომლებსაც ქრწნალი აქვეყნებს, ასევე ცნობილი იყო მთელ ხელნაწერ კრებულთან ერთად. მათ შესახებ ცნობები მოთავსებულია ხელნაწერთა აღწერილობის ხსენებულ V ტომში (გვ. 248). ამას გარდა, ზოგი პორტრეტის ჩანახატი, შესრულებული ალ. ცაგარლის მიერ, აღრევეც იყო გამოქვეყნებული.

3. ქრწნალში დაბეჭდილი წერილების საერთო სათაური ყალბ წარმოდგენას ქმნის რუსთაველის ამ პორტრეტის ნამდვილი მნიშვნელობისა და ღირებულების შესახებ: ცნობილია, რომ იერუსალიმის ქუარის მონასტერი XVII საუკუნეში თავიდან მოიხატა, ასე რომ ყველა იქაური პორტრეტი ან სულ ახლად, XVII საუკუნეში არის შესრულებული, ან დახატულია ხელმოწერად. ამგვარად, ეს გამოხატულება, რომელიც რუსთაველად მიაჩნიათ, არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება ჩაითვალოს უფრო სანდო დოკუმენტად, ვიდრე რუსთაველის სხვა ცნობილი გვიანდელი გამოსახულებანი. ამას ერთვის ისიც, რომ ნახატები, რომლებიც ნ. ჩუბინაშვილის ხელნაწერს აქვს დართული, ქუარის მონასტრის ფრესკების ზუსტ პირებს კი არ წარმოადგენს, არამედ უკვე პეტერბურგშია შესრულებული ფანქრით გაკეთებული სქემატური მონახატების მიხედვით. ამას არც ბ. კანდელაკი უარყოფს (როგორც აღენიშნეთ, მას გადაწერილი აქვს მთელი წინადადება ამის შესახებ ხელნაწ. აღწერილობის V ტომიდან), მაგრამ იგი არ აკეთებს სათანადო დასკვნას — თუ რა მხატვრული და დოკუმენტური ღირებულება შეიძლება ჰქონდეს ასეთ პირებს.

ბ. ჩუბინაშვილი, შ. ანონიმური, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსები; პროფ. ალ. ბარამიძე, დოც. ვ. ბერიძე, პროფ. ილ. აბულაძე.